

Маткобожик В.М.

*учитель української мови та літератури,
Криворізька загальноосвітня школа I-III ступенів № 114*

УКРУПНЕНІ ДИДАКТИЧНІ ОДИНИЦІ. ІМЕННИК

Сучасний урок – це досконала технологія: темп, економія часу, особлива організація кожної його частини, самоосвіта учнів, доцільний та ефективний добір дидактичного матеріалу тощо.

Крім цього, сучасний урок має відзначатися багатоваріантністю форм праці і методів її організації, прийомів реалізації його мети, що дасть широкі можливості для здійснення індивідуального підходу в навчанні та вихованні. вимагає під учителя удосконалення своїх знань, педагогічної майстерності. Саме на це розраховане (як один із засобів інтенсифікації навчання) викладання та засвоєння навчального матеріалу укрупненими дидактичними одиницями (структурами) за допомогою знаково-символічних засобів навчання.

Укрупнення як спосіб структурування й аналізу навчального матеріалу, який підлягає засвоєнню й упорядкуванню у відповідності з діяльністю вчителя й учнів, спрямоване на одержання школярами найкращих результатів у навчанні.

У самому визначенні «навчальний матеріал» закладена ідея організації його елементів у систему; обумовлена залежність реалізації функцій навчального матеріалу від певного порядку його елементів; зумовлюється необхідність процесу структурування, його варіантність. І це закономірно, адже навчальні здобутки – це не лише знання, уміння, навички, але й становлення пізнавальної, розумової діяльності учнів.

Одним із найважливіших є питання про те, як створити укрупнені частини, тобто проблема критеріїв відбору навчального матеріалу для структурування. Адже укрупнена дидактична одиниця – не випадковий добір мовних фактів, кожен елемент навчального матеріалу тут пов'язаний з іншим, наступне спирається на попереднє.

Отже, при укрупненні дидактичних одиниць доречно керуватися принципами:

- інформаційної спільності різних елементів у складі укрупнення;
- системності;
- доступності і посиленості пропонованого обсягу навчального матеріалу, можливості осмислення і запам'ятовування його;
- проектування організації активної діяльності учнів на засвоєння знань.

Таким чином, при відборі навчального матеріалу потрібно здійснити класифікацію його елементів за важливістю, значущістю, а відтак генералізувати знання, визначити рівень їх засвоєння (чим важливіший навчальний матеріал, тим на більш високому рівні має бути засвоєний учнями). Ці критерії впливають із принципу інформаційної спільності (різні за логікою елементи, які становлять укрупнену дидактичну одиницю, мають володіти інформаційною спільністю), закладеної у самому понятті «укрупнені дидактичні одиниці», і тісно пов'язані з принципами доступності пропонованого учням обсягу знань та можливості осмислення, запам'ятовування і засвоєння усіх мовних фактів, поданих в укрупненій частині. Адже систематизовані факти запам'ятовуються легше. Це зумовлено позитивним впливом на процес запам'ятовування смислових угруповань такою особливістю людської пам'яті, як її прагнення до логічних смислових асоціацій.

Питання про можливість осмислення і запам'ятовування укрупненої одиниці за один урок не принципове: один чи два уроки на її засвоєння доцільно визначати залежно від умов роботи, рівня підготовленості класу, обсягу матеріалу і ступеня його складності. Важлива сама можливість більш досконалого вивчення лінгвістичного матеріалу, причому за коротший, ніж раніше, час. Проте наслідки експерименту і багаторічний практичний досвід переконують, що раціональніше, результативніше укрупнену дидактичну одиницю вивчати на спарених уроках (двох уроках підряд), щоб виробити уміння застосовувати набуті знання на третьому рівні засвоєння знань – творчому. Працюючи за традиційною методикою, новий матеріал учні засвоюють на уроці, як правило, на першому рівні (свідоме засвоєння, запам'ятовування інформації), рідше – на другому (застосування знань і умінь у знайомих ситуаціях).

Залежно від змісту, мети навчання, сучасні наука і практика пропонують різні способи структурування навчального матеріалу: на основі подібності, протиставлення, класифікації тощо.

Найчастіше використовується спосіб (також існують допоміжні контрастний і наскрізний, або вертикальний) укрупнення навчального матеріалу, так званий «горизонтальний», коли об'єднуються однорідні, близькі поняття, явища.

При укрупненні матеріалу, створенні узагальнюючих таблиць і схем, крім логічної структурності і смислової завершеності, враховувалися доступність для учнів пропонованого обсягу знань, можливість утримувати його в пам'яті, рівень осмислення і засвоєння,

значущість того чи іншого матеріалу для вироблення практичних умінь і навичок.

Працюючи за блоковою системою навчання мови, можна застосовувати такі типи уроків:

- уроки засвоєння нових знань;
- уроки осмислення нових знань, формування умінь і навичок на основі знань, або уроки закріплення вивченого;
- уроки повторення, узагальнення і систематизації вивченого;
- уроки контролю і корекції знань;
- уроки розвитку мовлення;
- уроки аналізу письмових робіт.

Навчання мови укрупненими, логічно завершеними частинами з використанням узагальнюючих таблиць і схем сприяє інтенсифікації знань, активізує пізнавальну діяльність учнів. Наочні посібники дозволяють здійснювати багаторазове варіативне повторення виучуваного матеріалу безпосередньо на уроках, що позитивно позначається на його засвоєнні, розвиває всі види пам'яті.

Діти не просто заучують певні відомості, а вчаться аналізувати цілісне мовне явище, самі беруть участь у дослідженні, виведенні правил та висновків, визначенні понять. Цим досягається високий рівень інтелектуального розвитку учнів. Їхні знання усвідомлені, міцні та глибокі.

У посібнику запропоновано зразок об'єднання годин з теми «Іменник» в укрупнені дидактичні одиниці (за В. Пономаренко), тестові завдання (комп'ютерне оцінювання) до кожного блоку, розробка ігрового уроку повторення, узагальнення і систематизації вивченого, розробка уроку перевірки знань та навичок учнів.

ІМЕННИК

На вивчення теми «Іменник» програмою відведено 20 годин. Весь матеріал доречно об'єднати у 5 логічно завершених укрупнених дидактичних одиниць.

Блоки	Теми	Години	
		вивчення нового матеріалу	осмислення знань, формування умінь і навичок на основі знань
1	Іменник як частина мови: загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Іменники, що означають назви істот і неістот. Загальні і власні назви. Рід іменників. Іменники спільного роду. Число іменників. Іменники, що мають форму тільки однини або тільки множини. Відмінки іменників. Кличний відмінок в українській мові. Типи відмін іменників.	2	4
2	Велика буква і лапки у власних назвах	1	1
3	Відмінювання іменників. Особливості відмінювання іменників, що вживаються тільки в множині. Незмінні іменники	2	2
4	Основні способи творення іменників, найчастіше вживані суфікси. Букви е, и, і в суфіксах -ечок, -ечк, -ичок, -інн(я), -ен(я), -инн(я), -ив(о), -ев(о). Не з іменниками. Написання складних іменників. Правила переносу слів	1	3
5	Написання і відмінювання чоловічих та жіночих імен по батькові	1	
	Уроки повторення, узагальнення і систематизації вивченого, перевірки знань, умінь і навичок, аналізу письмових робіт та розвитку зв'язного мовлення вчитель визначає сам		

Список використаних джерел:

1. Глазова О. П. Українська мова. 6 клас. Матеріали до уроків: Посібник для вчителя. – Харків: Ранок, 2000. – 208 с.
2. Горошкіна О. М., Попова Л. О. Сучасний урок української мови: від планування до проведення. – Х.: Вид група «Основа», 2010. – 111 с.
3. Скуратівський Л. В., Піскорська, Л. І., Шелехова, Т. Г., Скуратівська Г. В., Новосьолова В. І., Цінько. С. В. За заг. ред. Скуратівського В. – К.: КІМО: РУТА, 2001. – 104 с.
4. Скляр С. С., Нечволод Л. І. Нетрадиційні уроки з рідної мови. 5-11 класи. – Х.: Торсінг, 2004. – 160 с.
5. Ющук І. П. Українська мова. – К.: Либідь, 2004. – 640 с.

Михайлець Я.В.

*викладач української мови та літератури,
Дніпровський транспортно-економічний коледж*

ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ НА ЗАНЯТТЯХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Сучасне життя розвивається надто швидкими темпами, тому відбулися важливі зміни у системі освіти, які не можуть лишатися осторонь теперішніх методів та засобів навчання.

Особливу увагу нині слід приділяти проблемі формування творчої свідомості молодого покоління, вихованню особистості як громадянина-патріота на основі вивчення та оволодіння гуманістичними цінностями, а також нормами демократичної культури.

Ось чому дуже важливо намагатися не просто подавати тему та матеріал до неї, а навчити шукати потрібну інформацію, осмислювати її. Для сучасного навчання актуальна не просто «передача знань», а «навчання вчитися».

Саме на основі таких «модних» віянь в сучасному освітньому процесі дуже активно впроваджуються прийоми та методи гри.

З усього різноманіття методичного інструментарію, використання ігрових технологій при вивченні української мови та літератури забезпечує формування комунікативних мовленнєвих умінь, прискорює пізнавальні можливості студентів. Заняття з елементами гри сприяють розвиткові думки, мислення, мовлення. Вони характеризуються активністю, динамічністю, емоційністю, колективністю, змагальністю.